

VASMEGYEI MALMOSGAZDÁK KARTELLJE 1698-ból.

A gazdasági élettel, az iparművek közt alig áll egy is szorosabb kapcsolatban, mint a malomipar. A malmok fontosságát és kiváló becsét már a legrégebb időben találjuk. Okleveleink, a királyi adománylevelek, az adománytárgyak közt külön megemlítik a malmokat, sőt még a malomhelyeket is. Természetes tehát érdeklődésünk a régi őrlési mód, őrlőszerkezet, malomrendtartás stb. iránt, s minden idevonatkozó adat becses bir.

Ilyen adalék az alább közlendő is, mely *több vasmegyei malmosgazdának Rohonczon kelt szövetsége* — mint ma mondanók *malomkartell* — a fogyasztó közönséggel s a malomkezelő molnárokkal szemben. A szövetkezett malombirtokosok nagy száma a malomiparnak Vas megyében igen élénk forgalmára s jövedelmezőségére vall. Az egyezségekre lépettek jó része német nevű, aminek oka *Vas vármegye* mint határszéli törvényhatóság nemzetiségi viszonyaiban rejlik.

*

Mi alább megirtak recognoscáljuk per praesentes, hogy méltó consideratióban vévén a mostani szűk és nehéz időkben malmaink conservatiojára erogált és erogálandó fölöttébb terhes költségünket, malmainknak szükséges köveknek fölöttébb megnyölt árát, vagy a több malmos uraknak is ezen nemes vármegyében malmaikban való dícsiretes rendtartását, magunk *molnárjainknak* pedig (a melyek, nem tudatik micsoda temeritástul indittatván, magoknak engedett részeken kívül nemcsak magokat, de minden cselédjeket a közből kitarítani praesummálták) a czéheknek színe alatt fölöttébb való excessusokat: az okáért egyeztünk meg közönséges végezésbül ezen contractusban foglalt punctumoknak inviolabiliter való megtartására. Ugy mint:

1. Mivel egész nemes vármegyében mindenütt a malmokban *tizedet* vesznek mérczél, hanem csak a mi malmainkban veszik a *tizenhatodát*: az okáért mi is ennek utánna mindenütt a malmokban

tizedet fogunk vétetni, mivel minékünk sem telik kisebb költségünkben malmainknak conservatiója, mint másoknak.

2. A molnárjainknak senki közölünk többet nem enged, hanem *negyedet*, mivel a tizednek proventusával alkalmasint nevelkeszik proventusa is, mely elegendő képen subsistálhat.

3. Imponaltatni fog serio molnárjainknak, hogy senki a megörlendő gabonát *garatra* ne merészölje feltölteni, minek előtte *meg nem méri* és *ki nem veszi előbb az igaz részt* sub poena molitori infligenda duodecim florenorum (a molnárt terhelő 12 ft. büntetés alatt).

4. A *közül való élést* absolute meg nem engedjük, sőt valamelyik molnár ebben excedálna, megbüntetni érdemesen el nem mulasztjuk.

5. A melyikünknek közölünk *jobbágya*, avagy *inscriptionalistája* birna malmokat azokat is ezen punctumoknak megtartására adigáljuk, avagy per depositionem summae inscriptae (a beirt összeg visszafizetésével) malmának possessiojából kitesszük.

6. Hogy pedig a molnárokra annyival is inkább kevesebb suspicio lehessen, és köteleességekben ők is hivebbek legyenek, szükséges, hogy mind ők a molnárok s mind pedig a legények és inasok is *hűtösök legyenek*, magok pedig a gazdák más cselédjeikről is megesküdjenek; kire nézve se a molnárokat, se legényeket, se pedig inasokat hűtötetés nélkül szenyvedni nem fogjuk.

7. A mi némü malmainkban *paill* vagyon már, avagy pedig az után lenne, ab antiquo bevett szokás szerint a mérczén kívül, mint némely helyeken *két pénzt is adnak minden köbölnek megörlésétül* (melyet azért szoktak venni, hogy a *garatra kétszer, háromszor is feltöltetik a gabona*, kövek is többet vásoltatván szaporátlanyabb az őrlés is), mi is hasonlóképen azt correspondententer megvétetni el nem mulatjuk.

8. Ahol eddig a *malompor* a molnáré volt és azért szokás szerint *sörtélyest nem hizlalt*, ennek utána considerálván ki közölünk malmaink több vagy kevesebb proventusát proportionaliter ezután vagy sörtélyeseket hizlaltatni fogunk molnárainkkal, vagy pedig, ha nem hizlal, a malomporból is hasonló része legyen, mint a gabonabeli mérczéből.

Mely feljebb megirt punctumoknak inviolabiliter való megtartására kötelezzük magunkat vigore praesentium sub poena vinculi centum imperialium úgy, hogy valamelyikünk ezen contractust viólálni akarná, száz tallér vinculumot incurrájon toties quoties ezen contractusnak contraveniálni fog; mely száz tallér vincularis poenának megvétele akármelyikünknek közölünk propria duntaxat autoritate abscissis omnibus judiciis remediis (azonban saját felelősségünkre, minden birói óltalom igénybe vétele nélkül) szabad legyen és ezen vincularis poena proportionaliter közöttünk egyaránt felosztassék. Actum Rohoncz die 24. Aprilis 1698.

Gróf Batthyáni Ádám. Gróf Batthyáni Ferencz. Gróf Erdődy Sándor. Gróf Battyáni Sigmond. Kapy György. Deső Sigmond. Emericus Szikszay vice procurator abbatiae Pornensis. Gaiger Miklós. Palotai István. Gaiger János. Novakovicz István. Benkő János. Adran János. Pongrácz Mihály. Niczky Sándor. Káldi Kristóf. Ányos Sigmond. Niczky Pál. Niczky Borbála. Topler Ádám. Somakovicz Péter. Jári Imre. Jacob Feyerabendt. Georg Schwerdtner. Mathias Horváth. Andre Pernstainer. Anton Fabián. Michel Horváth. Andre Spieler. Georg Rentmilner. Hans Jaigel der alte. Adam Prukner. Thomas Meister. Hans Jägel der junge. Francsics Ferencz. Stobel Mathias. Groff Andre. Groff Mathes. Tallián Péter. Michel Pelzmann.¹

Közli : I. J.

¹ Egykoru másolat az orsz. ltárban a sopronyi jezsuiták rendezetlen iratai közt a 216. csomóban.